

Մ Ա Ս Ի Ս

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ

ՄԻԱԲԱՆՈՅ ԴՊՐԵՎԱՆՈՒՅ ԱՐՄԱՇՈՒ

ՏԱՐԻ 45

ԹԻՒ 7

ԼԻՍ 1896

ՊՐԻՆՏԵՐ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԴՊՐԵՎԱՆՈՒՅ

Տարեկան	40 Ղուրու.2
Վեցամյակ	20 ,
Թղթառնություն	10 ,

Համալ ՄԻԿ Ղուրու.2

Կ. ՊՈԼԻՍ

Տպագր. ԱՐՄԻՆԵԼԻԷ Լրագրոյ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀՍ.ՅՈՑ Ա.Ռ.Ա.ՋԻՆ ՄՅ.ՅՐ ՍԿԵՂՍՑԻՆ	ԱՂԱՆ Վ.
ԸՄԲՈՆՈՒՄԸ	ԲԱԲԳԷՆ Վ.
ՈՐՁՄՍՆՑ Ա.Ռ.Ա.ԿԸ	ՋԱԻՆ Վ.
ՍՇԽԱՑՈՒԹԻՒՆԸ	ՄՈՒՇԵՂ Վ.
ՅՈՎՆԱՆՈՒ ԴԻՄՍԵՆԻՆ	Ե. Վ. ԴՈՒՐԵԱՆ
ԴՍՂՈՒՍԾԻՔ	ՄԱՔՍ ՄԻԼԼԷՐ
ԱՋԴԱՑԻՆ ԵՒ ԴՍՂԱՎԱՍՆ ԼՈՒՐՍԵՐ	

Բաժանորդագրութեանց, ծանուցմանց եւ այլ մանրա-
մասնութեանց համար դիմել առ

Տնօրէնութիւն ԱՐԾԻԵԱՔ Լրագրոյ

Ղալաթիա, Նորասուկեան—հասն

Նիկոմիդիոյ գործակալն Է Մինաս Էֆէնտի Աշեան,
որ միանգամայն Դպրեվանուց գործակալն Է:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆՔ

Թէ՛ մայրաքաղաքիս եւ Թէ՛ գաւառաց համար բաժա-
նորդագինք կանխիկ կը վճարուին:

Բաժանորդագրութիւնք կ'սկսին իւրաքանչիւր ամսոյ
1 ին կամ 15 ին:

ՄԱՍԻՍ

ԿՐՕՆԱԹԵՐԹ

ԽԵ. ՏԱՐԻ

13 ՅՈՒՆԻՍ 1896

ԹԻՒ 7

ՀԱՅՈՑ ՍՌԱԶԻՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Ս. Գրիգորի քարոզութենէն առաջ թէպէտ և Քրիստոնէութիւնը իւր վարդապետութեամբ կ'փայլէր մեր մէջ, սակայն և այնպէս ժամանակին այլ և այլ արդեւորութիւններուն պատճառաւ տակաւին հրապարակական աղօթից կեդրոնէ մը դուրկ կ'մնար մեր ժողովուրդը: Հայ բարեպաշտ քրիստոնէին աղօթից մրմունջները քարանձաւներու, լերանց կողերուն մէջէն երկինք կը բարձրանային իրենց բոլոր անմեղութիւնով:

Առաջին անգամ 301 թուին Սրբոյն քարոզութեամբ կ'հիմնուի Վաղարշապատու Հայոց Մայր Եկեղեցին, և այն օրէն սկսեալ կ'դառնայ լինել մեծ կեդրոն մը Քրիստոնէական միութեան ու եղբայրութեան: Հոգեկան Մայր կեդրոնին հիմնարկութեան առթիւ Ազաթանդեղու-

սի յառաջ բերած վկայութիւնը բաւական արժէք ունի . այդ բաղմադարեան դրոց թերութիւնները մեր աչաց առջեւ ունենալով հանդերձ , բոլորովին իբրեւ կասկածելի գրուած չեմք կարող մէկ կողմ նետել և պարտուպատշաճ յարգը տալէ դողբիլ . ունի իւր մէջ այնպիսի պարագայներ , որոնք թէպէտև կցկտուր , բայց հնութեան զանձեր կ'պարունակեն : Այս տեսակէն են Վաղարշապատու Կաթողիկէին հիմնարկութեան առթիւ գրուած կտորները : Պատմիչը իւր փայլուն ոճովը կ'գրէ . (էջ 626) « հասանէր յառաջագոյն ի դատարկերան ի Վաղարշապատ քաղաքն՝ ուստի նախ զառաջինն աստուածասաստ հրամանացն լինէր սկիզբն , ուր նախ նշմարեացն և նշանակեալ կանգնեաց զնիշ խաչին սրբոյ , ուր և սուրբ վկայքն այն զհտեղեցան » և ըն :

Շատերէն այս հատուածը նկատողութեան չ'առնուեցաւ և բաղմախղմանի հնութիւն պարունակող գրոց մեծագոյն մասերուն հետ , այս պատառիկն ալ իր հաստատուն տեղէն խախտելու ջանք չ'ինայուեցաւ Գերմանացի գիտնոց մի քանիներէն ,

Արդարեւ պատմական խնդիր մը քննելու համար պէտք չէ գուրա թողուլ այն ամեն մասերը որ նիւթին հետ ուղղակի կ'կապուին մասնաւոր սահմանի մը մէջ մտնելով . խնդիրն եթէ պատմութեան ու մեր եկեղեցւոյն յատուկ է , այն ատեն չ'բաւեր մէկ պատմիչ վկայութիւնը , այլ պէտք է նաեւ աչքի առջեւ ունենալ բոլոր պատմիչներուն գործերն , որպէս զի անոնցմէ բաւական մեծ պաշար մը հաւաքելով կարենայ մէկը որոշեալ խնդրոյ մը մասին վերջնական եզրակացութեան մը յանգիլ : Պատմիչները ընդհանրապէս երբեմն իրարմէ անկախ կ'գրեն , երբեմն միակողմանի կ'ընթանան առանց նկատողութեան առնելու ընդհանուր վիճակը , երբեմն ալ ի շնորհս այս կամ այն ցեղին ղէպքերու յաւելում ու կրճատում կ'ընեն ըստ կամս և այնպէս յառաջ կ'բերեն : Ամենէն փոքրիկ խնդիրը , թէ « Հայոց

Նախնական Մայր Եկեղեցին ո՞րը պէտք է համարել» —
Դ. դարու պատմչաց մէջ այդ մասին յառաջ բերուած-
ներն իրարմէ կ'զանազանին :

Պ. Գեղէր Սիւնա-Բէն Հայկուն Եկեղեցւոյ անուն
գործոյն մէջ՝ Գուշմիգի Ագաթանգեղոսի վրայ բրած
գիտողութիւններէն մի քանին յառաջ բերելով կ'ըրէ .
«Սակայն այս բանն չէր պատճառը, որովհետեւ չորրորդ
դարուն մէջ Վաղարշապատ չէր երկրին հոգեւոր մայր-
քաղաքը, այլ Աշտիշատը, հարաւային մասին մէջ : Այս
քաղաքին սրբութիւնը, որ մայր Եկեղեցին էր և երկրին
հոգեւոր կեդրոնավայրը, այնչափ նուիրական էր և ե-
զական, որ նոյն նշանակութիւնը չունէր Վաղարշապատ
դեռ այն ժամանակ, բոլորովին զուրկ լինելով հոգեւոր
կամ սրբազան յատկութենէ» (բազմավէպ, Յունիս) :

Այս ենթադրութիւնը հիմնուած է Փաւստոս Բիւ-
զանդացւոյն մի քանի կատրներուն վրայ : Գերմանացի
բանասէրը երբեք նկատողութեան չ'առնուր մանրամասն
պարագայները, որ խնդրոյն ստոյգ ու սրտ լուծում մը
կրնային տալ :

Պատմիչը կ'ըրէ, (էջ 36) «Էր սա (Դանիէլ) ազգա-
ստորի և ունէր սա զատիւճան ակառօյն գլխաւորու-
թեան Տարօնոյ, ի մեծս և նախ առաջին եկեղեցին ի
մայր եկեղեցեաց : Այսինքն նախ և դառաջին և գլխա-
ւոր տեղին պատուական, զի յառաջ նախ անդ շինեալ
էր զՍուրբ Եկեղեցին, և ազգեալ Սեղան յանուն Տեսուն» :
Բիւզանդայ այս կատրը թէպէտ և եկեղեցեաց շինու-
թեան գործոյն մէջ պատմական տուգութիւն ունի, բայց
և այնպէս Տարօնոյ եկեղեցւոյն առաջին և մայր նկատուե-
լուն պատճառը պատմական հիմի մը վրայ հաստատ-
ուած չ'է, այլ լոկ տեղական Նախանձախնդիր ոգւոյ մը :

Պատմիչը իւր պատմութեան մեծագոյն էջերը կը
նուիրէ Տարօնոյ աշխարհին որ այն ատեն Ասորի եկեղե-
ցականաց կեդրոնն էր : Փաւստոս (որուն մէջ տարի ձեռք
ալ մտած է) ոչ միայն մեծամեծ գործեր կ'ընծայէ այն

տեղ դանուող իշխանաց, այլ նաեւ կ'ուզէ հնութիւն մը տալ այդ աշխարհի եկեղեցեաց: Ասոր համար անծանօթ են հիւսիսային դաւառներուն հոգեւոր կեդրոնները, որոց հիմերը Ս. Գրիգոր դրաւ Տարօն մոնալէն առաջ: Հարաւային դաւառներուն կեդրոնները միայն կ'ճանչնայ, ուր Ասորի տարրը բաւական տարածուած էր: Բիւզանդարանին մէջ Վաղարշապատու անունը հազիւ երկու տնդամ յիշուած կայ, այն ալ խիստ աննշան կերպով: Այս պարագայները մեք աչաց տռչեւ ունենալով չենք կարող պատմելն ամեն դրածներուն ոտուգութիւնը երաշխաւորել, որ կ'ուզէ Ասորի-Եկեղեցական տարրին կեդրոններուն մեծ նշանակութիւն մը տալ, նոյն իսկ եկեղեցիներուն ընծայելով չափազանց հնութիւն և նախնականութիւն:

Այդ նախնականութիւնը մէկ կողմ թողլով հանդերձ սոս' ստոյգ է թէ Տարօնոյ աշխարհը, Վաղարշապատէն աւելի, ուշադրութեան առարկայ եղած է Լուսաւորչէն ու անոր զաւակներէն. ասոր պատճառը ակն յայանի է:

Գրիգորի քարոզութեան ժամանակէն առաջ Քրիստոնէութիւնը մուտ գտած էր այլուր բաց ի Տարօնոյ աշխարհէն. նա այնչափ չ'յողնեցաւ Վաղարշապատու դաշտին մէջ Աւետարան քարոզելովը, որչափ Տարօնոյ մէջ, ուր հեթանոսութիւնը այնչափ խոր արմատ ձգած էր որ պարզ յորդորանքով ու քարոզութիւնով անկարելի էր յաջողիլ: Չարիւրդ դարուն սկիզբէն մինչեւ վերջը գրեթէ Պարթեւ Նաթողիկոսները Քրիստոնէութիւնը արմատացնելու համար ջանք չ'խնայեցին ու իրենց դործոց զլիաւոր մարդ ըրին այդ դաւառը, բայց մէկ կողմ չ'ձգեցին Վաղարշապատը, որ իւր դիրքով, կաթուղիկէով և վիպարաններով Քրիստոնէութեան յողթութեան առաջին կեդրոնն էր: Այսպէս Տարօնոյ վրայ (զլիաւորապէս Աշտիշատի) յատուկ ուշադրութիւն դարձուելով, պէտք չէ կ'արծել թէ այդ աշխարհը Քրիստոնէութեան

Նախակեզրոն համարուեցաւ և եկեղեցին ալ բաւոր եկեղեցեաց — ջնն ու հայր եղաւ ; Բիւզանդեան դռնին այնպէս դրելուն պատճառն ըսինք ի վերեւ , հարկ չկայ աստ դարձեալ կրկնել :

Վաղարշապատու Կաթողիկէին շինութիւնը Ս . Գրիգորի քարոզութենէն անմիջապէս յետոյ է . իւր գիրքը հաստատուն պահեց նա . առաջին ժողովը հին դումարուեցաւ Արիստակէսի Նիկիայէն դարձէն վերջ (Խոր . Դպր . Բ . գլ . Լ . էջ 389) : Ղազար Փարպեցի Ե . դարու պատմիչը բաւական տարիներ ապրելով Կաթողիկէի վանաց մէջ՝ ասէպ կ'ընէ անոր անունը գիտնալով Դ . դարու մէջ ունեցած վեհ գիրքը : Կնկարագրէ նա Վաղարշապատը իւր բոլոր շքեղութեամբը , և զանց չընել յիշելու նաեւ « հրեշտակացոյց հիմնարկութիւնը սրբոյ տանն Առաուծոյ , մեծի եկեղեցւոյն » : Մեծն Սահակ իւր տեսիլքը պատմել սկսելէն առաջ կ'ըսէ . « Ես » նստէի մերձ առ սեղանն Առաուծոյ ի սուրբ եկեղեցւոյն Վաղարշապատ քաղաքի » : Հայրապետին տեսիլքը պատահած է իր երիտասարդութեան տանն մերձ 380 թուականին . Կաթողիկէն այդ ժամանակ իւր նախնականութեամբ դեր ի վերոյ էր : Դարձեալ կ'ըրէ Ղազար . (էջ 479) « Կատարէր (Վահան) զսովորական ուխտս և զպատարագս ի սուրբ եկեղեցւոյն Կաթողիկէի , զոր հիմնարկեալ նորոգեաց մեծապայծառ շքեղութեամբ՝ ջննցեւ քոք նախնայն իւր » : Այս վերջի կտորով կ'ականարկէ Դ . դարուն մէջ կատարուած շինութեան : Հայոց — ջնն ու հայր եկեղեցին միշտ համարուած է Վաղարշապատու Կաթողիկէն . այս մասին վկայ են Դ . և մանաւանդ Ե . դարու յիշատակները :

Ա.Ղ.Ա.Ն. Վ.

Ը Մ Բ Ռ Ն Ո Ւ Մ Ը

Մարդիկ միշտ միեւնոյն կերպով չեն ըմբռնած նոյնը : Ասի ո՛չ միայն ճշմարտութիւն մ'է տարբեր դարերու մարդոց համար , այլ մա՛նաւանդ միեւնոյն դճարու կամ ժամանակի մարդոց մէջ՝ դիտելու , ըմբռնելու , բացատրելու տարբերութիւնը ստույգ բան մըն է :

Իրաւ է որ «ճայն բազմաց»ը միշտ ծանր կշիւ ունեցած է շատ իրականութիւններ սխալ կամ թերի ըմբռնելու մէջ , բայց իրականութիւնը չէ՛ փոխուած : Սխալ մը կրնայ դարերով նախապաշարել աղիւսն ու ժողովուրդները և սակայն նախապաշարում ըլլալէ չ'դադրիր :

Այսօր գիտութեան ամեն ճիւղեր իրենց պատմութիւնն ունին . անոնց մէջ կարելի է միայն դիտել թէ մարդիկ ինչեր և ի՛նչպէս խորհած են երբեմն և թէ ի՛նչպէս կ'խորհին այժմ : — Գալիլէոս գիտնականապէս ցուցուց թէ մոլորակները կ'դառնան թէ՛ իրենց կեդրոններուն և թէ՛ արեւին շուրջը : Գիտական ա՛յս յայտնութիւնը , ժամանակին ընդունումով , կ'հակառակէր Ս . դրոց : Կոպեռնիկ դատապարտուած էր ատոր համար . Գալիլէոս թէեւ պնդեց նոյնը , բայց Հաւատաքննութեան արհաւիրքը սովալեց զինքը չընդդիմանալ իւր նախապաշարուած հակառակորդ հասարակութեան . տեղի տուաւ , բայց չընդունեց իրականութիւնը , ձեր ըսածն թո՛ղ ըլլայ , ըսաւ , և սակայն գիտցէք որ կ'դառնայ :

Կրօնական նախապաշարումներ միշտ զօրաւոր են և ամենէն վտանգաւորը . պատճառն ա՛յն է որ՝ ատոնք աւելի տարածուած են , աւելի ուսմացած են : Ատոնց դէմ կռուիլ շատ սուղի նստած է ըւրջ խորհողներու : Ըմբռնուած էն տարբեր բան մ'ըսել , պատմական սխալ մ'ուզողել թուականներով դէպքերով՝ ծանր կուգայ անոնց , որ իրենց սխալէն գատ բան մը չեն գիտեր :

Միանգամ ընդ միշտ պէտք է համոզուիլ որ փորձառութիւնը , զարգացումը կ'եղանակաւորեն մարդոց ըմբռնումը ո՛ր և

է խնդրի մը նկատմամբ: Ժամանակը չա՛տ բաներ կ'իյնայ: Այսօր մենք մեր պապերէն շատ տարբեր կ'իսորհինք. մեր դատումները հոյլ մը խնդիրներու վրայ՝ բոլորովին հակառակ են անոնց դատումներուն: Անոնց համար հաւատալիքի ոյժ ունեցող ինչ ինչ ըմբռնումներ՝ մեզ համար զուտ նախապաշարում են այսօր: Անոնց դարերով պաշտած ու է սխալը ակնթարթի մէջ կ'այրենք: Եւ դարմանալին ա՛յն է որ չենք ուզեր մտածել թէ՛ յաջորդ սերունդը՝ սալագան՝ նոյն կերպով պիտի վարուի մեր սխալներուն, մեր նախապաշարումներուն հետ: Աւելի գարմանալին մա՛նաւանդ՝ մեր պապերու սխալն ուղղելու կամ նախապաշարումը մատնանիչ ընելու ատեն չենք ալ խղճեր թէ՛ անոնց բարոյական կեանքը կ'կործանենք, որովհետեւ անոնց ըմբռնումը, համոզումը ա՛յս կամ ա՛յն խնդրի մասին — ս'ըջափ ալ իրենց կարեւորութիւնը կորուսած ըլլան մեզ համար — իրենց բարոյական կեանքին ոյժերը կ'կազմէին: Ընդհակառակը մեր բոլոր ուղմտութիւնը, մեր բոլոր սորամաքանութիւնը մէջտեղ կ'իթափենք՝ մեր տեսութիւններն ու դատումները չեւտելու համար:

Կրօնական գետնի վրայ այժմ չա՛տ սատիկ է դէպքեր, տեսութիւններ, մեկնութիւններ ուղղելու թափը: Ասի կրօնական գիտութեանց լուրջ և խնամատ մշակումի արդիւնքն է: Կրօններ իրենց բոլոր կողմերով լրջօրէն ուսումնասիրուեցան դարուս մէջ և անոնց սրբադան մատեանները մէկիկ մէկիկ վերլուծուեցան, թէ՛ անոնցմէ իւրաքանչիւրն իւր մէջ և թէ՛ իրարու հետ բաղդատութեամբ: Այս հետաքրքրական սխալատութիւնը, որ դեռ կ'շարունակէ, թեթեւացում մը բերու մտքերուն. մտքեր՝ որ կարծիքներու, մեկնութիւններու և մեկնութեանց մեկնութիւններու անբացատրելի կարծուած և դաւանանքի տեղ անցած ըմբռնումներու տակ ճնշուած, բթացած էին:

Քրիստոնէութեան ծագումին, Հին և Նոր Կտակարաններու և՛ ասոնց հեղինակներուն նուիրուած աշխատութիւններ ահագին մատենադարաններ կ'կազմեն այսօր: Նշանաւոր Դըպրոցներ կ'գործեն, նոր եկեղեցիներ կ'կազմակերպուին և կ'բարեկարգուին հիները: Խանդավառ և ծաւալուն գործունէութիւն մը կայ քրիստոնէական շրջանակներու մէջ: Ս. Գրոց հասկացողութիւնը դաս մ'անձերու մենաշնորհը չէ՛ այլ եւս:

«Վարդապետն ասաց» գրութիւնը կրօնի և Ս. Գրոց վերաբերեալ խնդիրներում անտանելի ազէտ մ'էր. ամենէն պարզ խմայումներ, ամենէն ակնյայտնի իրողութիւններ կ'մեկնուէին քմահաճոյքով մը. ասոր հետեւանքն է որ դեռ հիմայ ամենէն ողջմիտ բացատրութիւն մը ո'ւ է է կրօնական խնդրի մասին՝ բուն հակառակութեան կ'բաղխի և շատ ծանր կերպարանք մը կ'առնէ բան հասկցնելու գործը: Դառն է այս, իրողութիւն է սակայն:

Շատ նշանաւոր հանճարներ դէմ խօսեցան Աստուծոյ, կրօնի, Ս. Գրոց ևլն., բայց չ'կրցան փաստել: Ընդհակառակն անոնք զրդուցին աւելի նշանաւոր ու աւելի բազմաթիւ հանճարներ. ասոնք համոզումով ուսումնասիրեցին ուրիշներու հերքածն և ուրացածը: Հերքումներ, ուրացումներ ո'րչափ զօրաւոր երևոյթ մ'ունեցան, ասդին ուսումնասիրութիւնք աւելի փայլուն, աւելի հիմնական արդիւնք յառաջ բերին: Փոսած գաղափարներ, նախապաշարումներ վատրուեցան և ամենէն բարեպաշտ, ամենէն երկիւղած սրտեր իբր քրիստոնեայ հըրճուեցան տեսնելով իրենց պաշտելութեան և հաւատքի առարկաներն ա'յսչափ զիւր, ա'յսչափ մաքուր մակարդակի մը վրայ:

Կրօնական զիտութեանց ա'յս բարերար շարժումը կ'սկսի մեր մէջ ալ մուտ գործել և ուրախալի է տեսնել որ քննադատական զարթնումը ամեն տեսակ խնդիրներու հանդէպ՝ շատ բնական կերպով կ'ազդեն մեր խորհելու, ըմբռնելու և գտնակին վրայ:

Միջին դարում ա'յնպիսի կրօնական միջավայրի մը մէջ գտնուեցան մեր նախնիք որ ստիպուեցան ամեն բանի մէջ խորհուրդ մը, զաղտնիք մը տեսնել, հետեւաբար հասկնալ ատոնց պատճառը: Մեր վարդապետներ շատ նեղուած են այդ տենդոտ հետաքրքրութեան մէջ, փասն ցի ոմանք կ'ուզէին գիտնալ թէ ո՞վ էր Նոյի նաւաչէնը, ոմանք՝ թէ ինչո՞ւ բուրվառը երեք չլիմայ ունի կամ ի՞նչ կ'նշանակէ չորրորդը, ևլն. ևլն.: Եւ Տաթեւացիի պէս հսկայ արտադրող մը բռնադատուած է ա'յդ ամենուն պատասխանել՝ պատճառաբանութիւններու երկար և շատ երկար շարքով մը: Չծիծաղինք. իրաւունք չունինք երգիծանքով նայելու ատոնց վրայ. ասոնք պէտք էին. ժամանակի, միջավայրի պահանջն էր այդ: Այդ ամենը մեր նախնեաց կրօնական կեանքի պատմութիւնը կ'կազմեն:

Արդի սերունդը այդ հարցումները փոխած է . ա'լ մտքեր քմահաճոյքով չեն գոհանար : Ս . Գրոց այս ինչ հատուածը բացառելու համար ուսումնասիրել պէտք է գրութեան ժամանակն ու բարքերը : Մարդարէութիւնները առանց ժամանակակից պատմութեան մութ կ'մնան . ո'չ ալ կարելի է ուղիղ բան մը հասկնալ առաքելական գրութեանէ երբ չուսումնասիրուին Պաղեստինի , Հռովմի , Կորնթոսի , Գաղատիայի բարքերը :

Բնական է որ այսպիսի հիմնական աշխատութիւն մը , հիմնական արդիւնք ալ պիտի տայ . արդիւնք մը՝ որ թերեւս ըմբռնում մը փոխելու պիտի նպաստէ կամ նախապաշարում մը պիտի կործանէ : Հարկ չկայ ցնցուիլ , ընդհակառակը պէտք է խորհրդածել ատոր վրայ : Արմատացած ըմբռնումներ , որ շատ անգամ սոգէտ ձեռքերով մուտ գտած են մեր մէջ և դեռ կ'դռնեն , չեն կրնար իրականութիւնը չըջել : — «Եւ սակայն կ'դառնայ» : Գալիլէոսի ժամանակակիցներ կարծեցին թէ Ս . Գիրքը , Քրիստոնէութիւնը , պիտի տապալէր այդ յայտնութիւնով . սխալ կարծեցին սակայն . նախապաշարում մ'աւելի ունեցան դիտութեան դէմ : Բայց Գալիլէոսէն ի վեր ո՞րչափ յայտնութիւններ եղան և Քրիստոնէութիւնը չխախտեցաւ : Սխալը , թերին՝ կեանք չունին : Լուրջ , պարկեշտ , բարիքրիստոնեայն չնախապաշարուիր . կ'սիրէ ձմարիսը , կ'ըմբռնէ ուղիղը :

ԲԱՅԳԷՆ Վ .

Ո Ր Ո Մ Ա Ն Յ Ա Ռ Ա Կ Ը

Քրիստոս իւր քարոզութեան համար ամենէն աւելի ըլին ու բացօթեայ տեղերը կ'ընտրէր : Տաճարին նեղ շրջապատը և քաղաքներուն ժխտալից վայրերը անբաւական և ամուլ գետին կ'համարէր իւր կէնաց խօսքին :

համար : Լեւոն մը գլուխէն կամ ծովակի մը բացէն սո-
վորաբար կ'դահացնէր իրեն հետեւող բազմութիւնը . հոն
կարծես աւելի ազատ առնելու համար իւր ներշնչումներն
երկինքէն ու բնութենէն :

Նման վայր մ'էր այն տեղն ալ ուր այս առակը կը
խօսուի ժողովրդեան : Քրիստոս նստած է ձկնորսի նա-
ւակի մը մէջ Գեննեսարէթի ծովուն վրայ և կ'քարոզէ
իւր փրկութեանը ծաղաւի անթիւ բազմութեան մը :

Փրկչին այս անդամուան քարոզը , առակներու շարք
մ'է : Առաջին անգամը չէր որ առակով կ'խօսէր նա . այս-
պէս խօսելու եղանակը օգտակարագոյն դատած էր ժո-
ղովրդեան ուսմիկ գասակադիւն՝ որ , մանաւանդ սեմա-
կան աղգերուն մէջ , ուելի արագ կ'ըմբռնէ այսպիսի այ-
լարանութիւններն քան սլաղ ու առածածեւ ճշմարտու-
թիւնները : Ինքն իսկ Քրիստոս իւր այս եղանակով խօ-
սելուն պատճառը կ'ընացարէ աշակերտներուն՝ ըսելով
թէ հասարակ ժողովուրդը այսպիսի կերպերու կ'կարօ-
տի , վասնզի կը տեսնէ իւր շուրջը Աստուծոյ Արքայու-
թեան գաղտեան նշանները և չըմբռնէր , կ'ըսէ ասա-
ռածային պատգամները և չհասկնար . նոյն իսկ առաք-
եալներն ըստ ամենայնի պատրաստ և ներշնչուած միտք
մ'ունենալով հանդերձ՝ երբեմն պէտք կ'զգային վարդա-
պետին բացատրութիւնները ըսելու , ինչպէս կ'տեսնենք
հետեւեալ առակին մէջ (Տե՛ս , անդ . 36—43 համար) :

«Այլ առակ արկ առ նոսա եւ ասէ . Նմանեցաւ արքա-
յութիւնն երկնից առն որ սերմանիցէ սերմն բարի յագարա-
կի իւրում » :

Երկնից արքայութիւնը Քրիստոսի բոլոր քարոզու-
թիւններուն նշանաբանն ու նպատակը եղած էր . վասնզի
ինքն էր երկնից արքայութեան առաքեալը և մարդկու-
թիւնը անդ առաջնորդելու պաշտօնը ունէր . իւր վար-
դապետած ճշմարտութիւնները այդ թագաւորութեան
օրէնքներն էին և այդ օրէնքները յարդարները որդիներ
պիտի ըլլային արքայութեան :

Յիսուս այս առակը խօսած օրը ամենէն աւելի զինքն լսող ժողովուրդին աչքն ու միտքը դէպ երկինք դարձնել կ'ջանար, զանազան պատկերներով բացատրելով՝ թէ ինչպէս ճշմարտութեան տիրապետութիւնը որ այն ատեն այնքան փոքր թիւ մը ունէր իրեն հպատակ՝ մեծ բնդարձակութիւն և յաջողութիւն պիտի ստանար քիչ ժամանակէն ։

Այս պատկերներէն մէկն է այն առակը, որուն մէջ Քրիստոս իւր քարոզութիւնը սերմի և իւր անձը սերմանացանի մը կ'նմանցնէ ։ Յանոգ մը՝ բարի սերմերու, մշակ՝ որ միայն բարին կ'սերմանէր այն արտին մէջ որ ի սկզբանէ անտի իւր սեփականութիւնն էր ։ Ինքն պատրաստած էր զայն մաքուր և սուրբ ամէն աղտեղութիւններէ, ընտրած էր բնակարան իւր թանկագին մարդարտին ու դրած մարդուն ներսը՝ սրտին մէջ, որպէսզի հոն բնակի ինքն ալ, ամբողջ ճշմարտութիւնը և ազդէ զօրութիւն մը չարին դիմադրելու և արքայութեան որդի ըլլալու ։ Սակայն

« Ի քուն լինել մարդկան՝ եկն Թշնամի նորա եւ ցանեաց ի վերայ որում ի մէջ ցորենոյն, եւ գնաց » ։

Սատանան, չարութեան անձնաւորութիւնը միշտ թշնամին է Աստուծոյ՝ ճշմարտութեան անձնաւորութեան ։ Հոն ուր ի բնէ Քրիստոս բարութիւն սերմանած է՝ սատանան եւս ջանացած է իւր որումը ցանել ։ Չարն ու բարին մարդոց մէջ նոյն սկզբնաւորութիւնը չունին արդարեւ, սակայն անոնց ծնունդը այնքան քիչ հեռու է իրարմէ որքան ժամանակ պէտք է մարդու մը ինքզինքն ու իր աշխարհը ճանչնալու, կամ թէ ըսենք, գիտութեան ծառէն ճաշակելու համար ։ Այս ինքնաճանաչութեան վիճակին մէջ անձնիշխանական բնազդումներն են որ կ'արթննան մարդուն ներսը և կերքերու հոսանքը մերթ հաւասար կալուած մը կ'գրաւէ անդ բարութեան հետ և յաճախ գերազանց քան զայն ։ Այս է ահա Սատանային տիրապետութիւնը, չարութեան որումը, բարւոյն հակառակորդն ու թշնամին ։

Սակայն չարութեան այս որոմները զոր Սատանան կ'ջանայ միշտ սերմանել Աստուծոյ ցանած բարի ցորենին մէջ, բարութեան արտում, մարդոց քնացած ժամանակ միայն կրնան իրենց նպատակին հասնիլ ու արմատ ձգել։ Երբ որ մարդուն բոլոր զգացումներն ու մանաւանդ առաջնորդական միտքը աշխարհային իրերու պատաղին և ինքն անոնց հեշտութիւններուն մէջ ընկղմի, անխոյժ ըլլալով իւր բնական բարի հակամիտութիւններուն ու նկարագրին, այն ատեն առիթ կ'գտնէ չարն ներս սպրդելու և գետին գրաւելու։ Եւ ոչ այսչափ միայն, այլ և դժբաղտարար ներս մտնելուն պէս այնքան արդաւանդ հոգ կը դանէ անդ որ և ոչ իսկ աշխատութեան պէտք կ'ունենայ, այլ անհոգ երկրագործի մը պէս կ'ընդուն որ երկիրը ինքնին աճեցնէ այդ սերմերը։

« Եւ իբրեւ բուսաւ խոտն եւ արար պտուղ, ապա երեւեցաւ եւ որոմն »։

Սատանը կ'ցանէ որով որ կ'բուսնի ցորենին հետ և մարդը չիմանար. երկուքին խոտերը իրարու հետ չիութելով նա միշտ կ'կարծէ թէ միայն իւր ցանած ցորենն է այն։ Այսպէս ալ իւր արարքները բարի կ'կարծէ այն մարդը՝ որուն զխտակցութիւնը կուրցած է կիրքերէն չզանազանելու չափ չարն ու բարին։ Բայց կուգայ ժամանակ որ երկու բոյսերն ալ կուտան իրենց պտուղը և նա կ'հասկնայ իւր սխալը, այսպէս՝ կիրքերն ու չար հակամիտութիւնները մարդուն աչքին բարի կ'թուին որքան չեն տուած իրենց արդիւնքը։

Եւ սակայն բարութեան սերմանացանը կ'հրամայէ.

« Մի՛. գուցէ մինչ քաղիցէք զորոմն, եւ զցորեանն ընդ նմի՛. ի բաց խլիցէք. թոյլ տուք երկոցունց ամել ի միասին մինչեւ ի հունձս »։

Ուրեմն չարը Աստուծոյ թոյլատուութեան հրամանաւ է որ կա՛յ աշխարհի մէջ. ինքն սերմանացանն է որ թոյլ կուտայ ի միասին աճելու ցորենին ու որովին, որպէսզի սա տարաժամ խլուած ժամանակ մընա չպատճառէ միւ-

սին : Նա չուզեր չարը բառնալու համար բռնաւոր մի-
ջոցներ ի դործ դնել, այլ թողուլ որ աճի մինչեւ վերջը .
չներերով նոյն իսկ իւր ծառայներուն անոնցմէ մէկուն
փաստ հասցնել :

Հունձքի ժամանակ սակայն, պիտի քաղուի այդ ու-
րումը հրոյ ճարակ ըլլալու համար : Ամէն քրիստոնեայ ա-
ղէկ կ'հասկնայ այս խօսքը երբ մանաւանդ անոր մեկնու-
թիւնը լսէ նոյն իսկ Յիսուսի բերնէն (անդ . համար 39—
43) : Հանդերձեալ կեանքին ու դատաստանին նկարա-
դիրն է այն : Մութ ու ահաւոր վայրկեաններու մէջ երբ
ամենէն կարծր ու սկեպտիկեան սրտերն հառաչ մը
կարճակեն ու միմունջ մը դէպ ի վեր, երբ աշխարհի
տարրերու մէջ ընկղմած աչքերնին աղբասարկու նայ-
ուածքով կ'ուզղեն դէպ երկինք, այն ժամանակ կարելի
է զգալ հանդերձեալ կեանքը, իմանալ թէ ի՞նչ է եր-
կինքը, հատուցումը կամ դատաստանը, և ըմբռնել թէ
ի՞նչպէս անցեալ ու ապագայ կեանքերը մարդուն աչքին
սոջեւ կ'պատկերանան, մին իւր բոլոր ունայնութեամբը,
միւսը իւր երանութիւններովն ու սոսկումներովը : Այս
վիճակը խղճի դատաստանն է, սկզբնաւորութիւնն ապա-
գայ մեծ դատաստանին :

Այոքան մեծ դատ մը կուտայ մեզի Քրիստոս իւր
այս փոքրիկ առակով : Որոմի մանրիկ սերմերը կ'հաս-
ցնեն մարդը այնպիսի վիճակի մը որ պրօուելէ, լալէ և
ատամներ կրճատելէ միայն կ'բաղկանայ, ու այս ցաւագին
վիճակին պատճառը մեր հոգեկան թմրութիւնը, քունը
կ'համարի, որ առիթ կուտայ սատանային իւր որոմները
սերմանելու մեր սրտի անդաստանին մէջ : Այս թմրու-
թիւնն է ուրեմն մեր մահը, մեր հոգւոյն բարոյական
մահը, առանց որոյ պիտի կրնանք Քրիստոսի շտեմարա-
նը հաւաքուելու, Աստուծոյ որդիներ ըլլալու և երկնից
Արքայութեան մէջ «իբրեւ զԱրեգակն» փայլելու :

Ա Շ Խ Ա Տ ՈՒ Թ Ի Ի Ն Ը

Մարդկութեան համար նախնական ոսկեդարու մը և առաջին մեղքի մը դադարարք ընդունուած են տարբեր ժողովուրդներէ և ընկերութեան անձնիւր դատարարներէն։ Այդ երջանիկ վայրկեանին կորուստը իր հետ կ'ըրէր անկումը դրախտային կեանքին, ուր աշխատութիւնը զեռ հեշտ զբաղանք մ'էր մարդուն համար, ծաղիկներու բուրաստանին մէջ։ Մարդկութեան ծնունդ տուող առաջին զոյգը, ասկաւին անկումի փորձութիւնը չկրած, հազիւ ունէր դիտակցութիւնը մարդկային կատարելութեան։ Բարիին դիւրագնի վայելումը, սովորական բան մը նկատել կուտայ զայն. պէտք է կորսնցնել անգամ մը, անոր բուն արժէքը ճանչնալու համար։ Մեր նախածնողաց փորձութեան առարկայ մը անհրաժեշտ էր կարծես այս տեսակէտով, և ահա անոնց մօտ կ'գտնուէր բարւոյ և չարի դիտութեան ծառը։

Այդ օրէն ի վեր մարդկութիւնը կ'ձգտի դէպ ի կատարելութիւն, և կ'նկրտի զայն ձեռք բերել իւր իսկ աշխատութեամբ, իւր իսկ ճակտին բրտինքովը։ Մարդկութեան առաջին զոյգին անմեղ տգիտութիւնն անցնելէ վերջ աւելի փառաւոր վախճանի մը բարձրանալու պիտի սկսէր մարդկութիւնը։ Եւ Յաւիտենականը՝ որ հօր մը և մօր մը խնամքն ունէր այդ անկեալ զոյգին վրայ, ո՛չ միայն պիտի հոգար անոնց բնական պէտքերն, այլ և միջոց պիտի տար անոնց բարոյական և խմացական զարգացումին։ Դրախտի արգիլուած պտուղի ծառն մարդուն առաջաց զարգացումին խորհուրդովը դրուած էր, կարծես, անոր մօտ։ Եւ այն փորձութիւնը, զոր ունեցան Ադամն ու Եւան, մարդկութեան առջեւ բացաւ կեանքի կըրկնակ ճամբայներն, որոցմէ մին պէտք էր ընտրել. կամ հնազանդութիւնը, որ մանկական անմեղութենէ մը ի սրբութիւն կ'տանէր, կամ՝ անհնազանդութեան ուղին, որ մահուան դուռը պիտի յանգէր։ Եւ մարդկային մտքի անկախութիւնը՝ որ

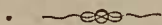
ինքն իրեն թողուած ատեն խօսական է և ըմբոստ, հակեցաւ անհնազանդութեան կողմը և մարդկութիւնն առաջնորդեց մահուան ճամբուն, որ յետոյ ապա անմահութեան հետ պիտի խառնուէր: Մարդուն մէջ, այդ նախնական վիճակին, բուն պայքար մը տեղի կ'ունենար. վայելումի անյադ տենչը դէմ յանդիման ելաւ պարտուց դադարարին. իր կամքը՝ ամենէն զօրաւորը այդ փորձութեան մէջ, վայելումի զգացումին փարեցաւ, երբ պարտքի դադարարը պահ մը անհետ եղած էր իր մտքէն: Կնոջ տկարութիւնն օգտակարապէս շահագործուեցաւ փորձչին կողմէն: Իր նուրբ զգացողութիւնը, վայելումի անտահման ըլճանքը, զինքը պատրաստական միջնորդ մը կ'ներկայացնէին չարին համար: Աստուծոյ հրամանին անհնազանդութեամբ, հազիւ արդիւեալ պտուղը հպած էր իրենց շրթներուն, և ահա «բացան աչք երկոցունց». և ո՛վ տխուր իրականութիւն, դերի դասն ինքզինքնին անոր, որուն տիրապետելու կոչումն ունէին, մերկութիւնը շիկնեցուց զիրենք. աստուածանալու տենչովը խաբուած էին, և փոշիացած դտան ինքզինքնին. մահուան դադարարը սոսկում պատճառեց իրենց, բայց սերնդադործութիւնը յաւերժացուց մարդկութիւնը: Եւ Աստուած իբր պատիժ այդ անհնազանդութեան, կնոջ վրայ դրաւ ցաւով քնանելու հարկը, և մարդուն՝ Բաւոյն քրոնքով հապշ Բաւելու դատապարտութիւնը:

Բարոյական անկումի մը համար մարդուն տրուած այդ բարոյական պատիժը — աշխատութիւնը — այնուհետեւ դերինքու դործ նկատուեցաւ: Մարդ չարունակ խրտչում մ'ունեցաւ աշխատութենէն, որ անկումին խորհրդանշանն էր եղած, կարծես, և նկատուած՝ մեղքի հետեւանքը: Կեանքի ամենէն զուարթ կողմերը փոխանակել տաժանելի աշխատութեան մը հետ, միտքը լիկել իմացական բարձրութեան մը հասնելու նպատակաւ, կեանքի դիւրութիւններէն զրկուած՝ ճակտին քրտինքով պատրաստել ամեն բան, ասի շատ հեշտ չափաի լինէր մարդուն, որ անցեալ երջանկութիւն մը կ'դիտէր հեռուէն, որուն մուտքը արդիւեալ էր իրեն, քերտվէներու բոցեղէն սուրբերով: Այս պայմանով կեանքը չարիք մը նկատուեցաւ, իբր հետեւանք բարոյական պարտքի մը զանցառութեան: Եւ անոնց համար, որոնք նիւթական կեանքի մը պայ-

մաններէն հեռացած , ամլութեան դատապարտեցին զայն , աւելորդ բեռ մը նկատուեցաւ կեանքը , արգելք մեր վայելուն երազներուն իրականութիւնը վայելելու երկնային երանութեանց վերնագաւառուն մէջ : — Բայց թէ ի՞նչ էր , ի՛րապէս , աշխատութիւնը մարդուն համար . — պատիժ թէ պայման կատարելութեան : — Ասոնցմէ ո՛րն ալ նկատե՛նք աշխատութիւնը , տակաւին սա՛ ստոյգ է , թէ աշխատութիւնն զմարդ կ'կատարեւագործէ , և անոր կուտայ այն բարոյական ոյժը , որ պարտաճանաչութեան գաղափարի ծնունդն է : Ընտանեկան կեանքի մէջ կամ ընկերական յարաբերութիւններու մէջ իր ընդարձակ բաժինն ունի գործունեայ մարդը , սրտի գոհունակութիւնով մը զեղրւած : Կեանքը արդիւնաւորելու զգացումը կատարելութեան կ'տանի զինքը , ու այսպէսով , աշխատող մարդիկ մասամբ թեթեւցուցած կ'ըլլան առաջին և մեծ անկումի մը հետեւանքը , և ճանչնալով պարագիւրը , որ ամենուս սեփականութիւնն է : Հոս աշխատութիւնը պատիժ մ'ըլլալէ կ'դադրի , և կըլլայ պայման մը կատարելութեան : Զարգացում մը , մտաւոր ու նիւթական զարգացում , որ աշխատութեան արգասիքն է , մարդը հետամուտ կ'ընէ նորէն գտնելու իր թանկագին կորուստը , նախկին երջանիկ անմեղութիւնը , բարի ըզճանքին գոհացումը , և այս անգամ պիտի գտնէ զայն , մանկական անմեղութեան մը սահմաններէն դուրս , գիտակից մարդու մը բովանդակ վայելումով : — Գոնէ զայս ցոյց կուտայ մարդկային կեանքի մը պատմութեան ուսումնասիրութիւնը : — Նախնական անկումը մըլում կուտայ մարդուն քրքրել հողը , աճում տալ բուսականութեան , և զխտութեան ծառին գաղափարով զգլխած , բնութեան ամենէն մութ խորերուն մէջ կ'խոթէ մատը , կ'հերկէ , կ'ախօսէ բարիւ ծառը նորէն զանելու յուսով : Կեանքի տխուր փորձառութենէն խրատուած , որ մը նորէն պիտի գտնէ զանի , ու այս անգամ անոր տէրն ի՛նքն պիտի ըլլայ . անիկա իր աշխատութեան պտուղը պիտի ըլլայ , իր ձակալին քրտինքը , իր մտաւոր աշխատութեան ծընունդը , իր բարոյական կեանքին վարձատրութիւնը : Այս անգամ պիտի վայելէ զայն ցյադ , առանց արգելքի : Եւ մահուան ճամբուն վրայ անմահութեան հպումը պիտի զգայ իր վրայ : Այդ կատարելութիւնը մարդուն գործն է , իր անկու-

ՅՈՎՆԱՆՈՒ ԴԴՄԵՆԻՆ

(ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԻՆ ՎԷՃ ՄԷ)

Երբեմն բառի մը աննշան փոփոխութիւնն անգամ
կրնայ ծանրակշիւ վէճեր յարուոյանել, բաւական է որ
դէժ ըանասիրական դոյզն արժէք մ'ունենայ այն: Հին
քերթողներու կամ մատենագիրներու նկատմամբ այդօ-
րինակ պայքարներ մղուած են և կ'մղուին յարդ, թէ-
պէտ և ո՛չ միշտ միեւնոյն ազմուկով և տենդոտ գրգռու-
ներով: Դիւրին է հասկնալ թէ աւելի բուռն կերպա-
րանք կրնար առնուլ վէճը, եթէ Աստուածաշունչի այս
կամ այն բառին վրայ ըլլար խնդիրը, քանի որ յաճախ ան-
գամ իր նշանակութիւնն հարկաւ պիտի պահէր այդ
ներշնչեալ մատենին մէջ: Սակայն և այնպէս՝ երբ եր-
կու տարբեր լեզուներով խմբագրուած և հաւասար ճո-
խութիւն գտած կրկին օրինակներն Ս. Դրբի (երբայեցե-
րէն և յունարէն) դրեթէ իրարմէ անկաս ընդարձակ կի-
րառութեան մը դրուեցան, թարգմանութիւնն (յունա-
րէն) տակաւ առ տակաւ ընդոսնեց բնագիրը (երբայե-
ցերէն), և անոնք որ թէ՛ առաջինին և թէ՛ վերջինին
մէջ կ'ուզէին միեւնոյն աստուածային ներշնչումը տեսնել,
անեւ դժուարութեան մը հանդիպած՝ անկարող եղան
երկուքն ի միասին հաշտեցնելու, և սկսան մէկուն միայն
տալ իրենց անպայման հաւանութիւնը: Այսպէս եղաւ
Քրիստոնէական եկեղեցւոյ համար՝ որ կանուխէն ընդու-
նեց Եօթանասնից կոչուած Թարգմանութիւնը, մինչեւ
իսկ կասկածի տակ դնելով երբայական բնագրին անփո-
փոխ նոյնութիւնը:

Արեւմուտքն ալ ընդունած էր Եօթանասնիցը, բայց
որովհետեւ բոլոր լատին թարգմանութիւններն անոր

վրայէն յօրինուած՝ իրարու անհամաձայն ըլլալով հան-
դերձ՝ սխալներէ ալ զերծ չէին, Դ. դարու մէջ Օգոստոս-
նոս Հիպպոնի եպիսկոպոսը խնդրեց Հերոնիմոսէն որ
զանոնք ամենքը դէմքնդդիմելով սրբազրէ յունարէն
բնագրին համեմատ: Հերոնիմոս որ եբրայական լեզուին
հմուտ էր՝ կամէութիւն ունեցաւ նախապատուութիւն
մը տալու եբրայական բնագրին, և ըստ այնմ ըրաւ իր
սրբազրութիւններն լատին (= հին իտալական) թարգ-
մանութեան վրայ, և յետոյ Դամասոս Պապին խնդրան-
քովը բոլորովին նոր թարգմանութեան մ'ալ ձեռնար-
կեց, ամբողջ քսան տարիներ պարապելով իր հսկայ աշ-
խատութեան: Այդ նորագոյն ձեռնարկութիւնն էր որ
յուզուսմներու տուիթ առաւ, և թարգմանչին դէմ հա-
նեց հակառակորդներու խումբ մը՝ որոնց հետ խառ-
նուեցաւ նաեւ Օգոստինոս:

Կռիւին նիւթ մատակարարեց Յովնանու Դոմէնի: —
Մարգարէին գրքին մէջ (Դ. Դ. 5—6) կ'կարդանք թէ
նա ի նինուէ քարոզելէ վերջ՝ երբ քաղաքէն դուրս ելաւ
և նստաւ մօտ տեղ մը «հրաման տուաւ Աստուած Դոմէ-
նի» որ աճիւ հողանի տիւնէ անոր գլխուն վրայ):

Եօթանասնից թարգմանութեան մէջ նշանակուած
Դոմէնի Հերոնիմոսի թարգմանութեան մէջ քաղելի (*) փոխ-
ուած էր. ինչ յանդգնութիւն: Ռուբինոս՝ լատին պատ-
մագիրն եկեղեցոյ՝ որ արդէն պատճառներ ունեցած էր
Հերոնիմոսի դէմ՝ դժտելով՝ իր բոլոր ոյժովն սկսաւ յար-
ձակիլ, և դիտել տուաւ թէ Ս. Գրքի հեղինակութիւնը
պիտի վտանգուէր այդօրինակ անխոհեմութեամբ, թէ
հեթանոսներն իրաւունք պիտի ունենային խնդալու, ու
այլ եւս բան մը պիտի չկրնար հաստատուն մնալ: Ասկէ
զատ՝ ինչ ընելու էր այն դերեղմանաբարերն՝ որոնց վրայ

(*) Եբրայական բնագրին բառն է Դիքալան՝ զոր այժմ ա-
ւելի ձեռք կ'ընեն թարգմանեն Դիքալան կամ Դիքալան (ricin):

ներկայացուած էր Յովնան իր *Դրոշման* . հարկ էր ուրեմն այնուհետեւ բռնելի մը տակ նկատել զայն՝ տապանաքարերու վրայ՝ սրպէսզի մեռելներն ալ տեղեկանային այդ նորութեան եւն : Այս հեղեղութիւններն Յովնան հոգին քաղող խորշակէն աւելի դառնացուցին անշուշտ թեթեւեմի վանականը՝ որ շինուց Դրոշման , և իր մէկ ուրիշ հակառակորդին՝ Կանթելիոսի՝ որ նոյն ստգտանքներն կ'ընէր՝ իրեւ պատասխան գլորեց խայթիլ բառախաղ մը թէ՛ գուցէ Կանթելիոս (գինեհան գործիք) բազեղը շատ անյարմար կ'գտնէր քան դգմենին՝ գինի խմելու ատեն ինքզինքը ծածկելու համար : Աւելի չափաւոր և համեստ ձեւի տակ վիճեցաւ Օգոստինոս , որ նոյնպէս կ'պնդէր « Դրոշման իր տեղը պահել » քան թէ գայթակջութիւն տալ ժողովուրդին : — Եթէ հեղեղութիւն մ'ըլլար Օգոստինոսի այս խօսքը , Ռուփինոսի երգիծանքներէն աւելի ուժով պիտի գտնէինք զայն , բայց յայտնի է որ երկիւղածի մը յայտարարութիւնը կ'ընէր նա . — Գործնականով ալ իր ըսածն ապացուցանելու առիթ մը ներկայացած էր իրեն նոյն օրերուն : Արիւիկէի եկեղեցիներէն մէկուն մէջ դէպք մը տեղի ունեցած էր Հերոնիմոսի այդ նոր թարգմանութեան վրայէն կարգացուած Յովնանու նշանակեալ հաստատմին պատճառաւ : Ժողովուրդը որ մինչեւ այն ատեն *cucurbita* (դգմենի) լսած էր՝ շշուէ հանեց պաշտամունքի ժամանակ երբ *hedera* (բաղեղ) բառը հնչեց ականջին : Մեծ իրարանցում , քաղաքին բոլոր յայները՝ որ բնականաբար Եօթանասնից թարգմանութեան կուսակից էին՝ սրբապղծութիւն համարեցին բառին փոփոխութիւնը , և տեղոյն եպիսկոպոսին դէմ՝ որ թողութեամբ էր այդ ընթերցումը՝ կատաղի ցոյցեր ըրին : Եպիսկոպոսը փութաց հրեաներու կարծիքը հարցնել այդ մասին , և անոնք ալ չարամտութեամբ Եօթանասնից և հին իտալականին թարգմանութիւնը համաձայն նկատեցին երբայականին : Երկար յուզումներէ

վերջ՝ ստիպուած էին բառն ուղղել՝ թէ՛ հաւատացեալ-
ներն և թէ եպիսկոպոսական աթոռը խաղաղութեան մէջ
պահելու համար: — Հերոնիմոս տեսնելով թէ աւելի
«տղմուտ ջուրերէ խմելու» վաժառք կ'ընցուէր քան թէ
յստակ ակունքին վերանայու, սա բանաւոր առարկու-
թիւնն ըրաւ թէ՛ ինչո՞ւ ուրեմն եկեղեցիներու մէջ Եօ-
թանասնից թարգմանութիւնը կ'կարգացուէր Որիգենէսի
սրբազրութիւններովն և Թէոդետիոսի յաւելումներովը:

Վերջապէս սակայն իրաւունքն Հերոնիմոսին մնաց,
և Դամասոս Պապի բարձր հաւանութիւնը նուիրագործեց
դայն, և հիմա ժամանակիս պահանջումներովն գերա-
զանցապէս կրնայ արդարանալ Հերոնիմոս:

Աւելորդ կ'սեպենք գլխիլ տալ ընթերցողին թէ ո՛ր-
չափ ալ ազմուէ կ'յարուցանէ՝ մէկ կողմէն՝ արդէն սո-
վորական դարձած կամ ընդունուած բանի մը ջնջումը՝
ինչպէս կ'երևի այս վէճէն, նոյնչափ ալ սակայն կիր-
քերն և թշնամութիւններն մեծ գեր մը կ'ստղան նմանօ-
րինակ պարագաներու մէջ. երեսոյթ մը՝ որ յաճախ կը
կրկնուի:

Պէտք է խոստովանիլ սակայն՝ որ այսօր Աստուա-
ծաշունչի ուսումնասիրութիւնը՝ ո՛չ միայն Եօթանասնից
թարգմանութեան՝ այլ և երբայական բնագրին վրայ կա-
րեւոր սրբազրութիւններ կ'յաջողի ընել, առանց անպա-
տեհ ընդգլխադրութեանց բազխելու: — Այս ուղղութե-
նէն օգտուելու տեսակէտով՝ քանի մը խօսք ալ կ'ուղենք
ընել հայերէն թարգմանութեան մասին յառաջիկայ յօդ-
ուածով մը:

Ե. Վ. ԴՈՒՐԵԱՆ

Ք Ա Ղ Ո Ւ Ա Մ Ք

ՃԵՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԿՐՕՆՆԵՐՈՒՆ ՅԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ

Որպէս զի ապացուցանենք թէ մեր կրօնը ճշմարիտ է, անշուշտ հարկ չ'կայ պնդելու թէ հաւատալիքի միւս բոլոր ձեւերն հիւսք մ'են մոլորութեանց: Անտեղի է երկիւղ զշալ՝ եթէ բուն քրիստոնէական ճշմարտութենէն դուրս՝ ճշմարտութեան հետքեր տեսնուին նաեւ ուրիշ ազգերու իմաստուններուն եւ օրէնսդէրներուն քով:

Յգոստինոս բնաւ անհանգիստ չ'եղաւ այս յայտնութենէն, ու ամէն լուրջ ու լուսամիտ քրիստոնէայ յապահովի պիտի ունկնդրէ այդ երկիւղած փիլիսոփայի խօսքերուն, երբ կ'հաստատէ նա թէ չ'կայ կրօն մը որ իր բազմաթիւ մոլորութեանց մէջ չ'ունենայ իրական եւ աստուածային ճշմարտութեան մաս մը: Աստուծոյ եւ տիեզերքը վարող անթափանցելի իմաստութեան հաւատքին մէջ թերացած կ'ըլլանք եթէ այնպէս խորհիրք թէ պէտք է բացարձակապէս դատապարտել բոլոր հին կրօնները, բաց ի հրէականէն: Քրիստոնէութեան ճշմարիտ ոգին զմեզ կ'պարտաւորէ մանաւանդ այժ քոցելու Չինացոց՝ ամերիկեան վայրենիներու եւ քաղաքակրթեալ հնդիկներու կրօնին մէջ գանուող ինչ ինչ բաներուն՝ որոնք զմեզ կ'խրտչեցնեն, եւ ջանալու՝ նոյն իսկ այս ստորին պաշտամունքներուն մէջ՝ նշմարել երկնային կրակի այն նշոյլը՝ որ կ'պահուի անոնց մէջ, եւ որ կարող է պայծառութիւն եւ ջերմութիւն ստալ սրտի: «Բարիին երկայնամիտ յարատեւութեամբը կ'փնտռեն անոնք փառք՝ պատիւ եւ անմահութիւն»:

• • • Լեզուի զարգացման շարունակական փոփոխութիւններէ է կրօնի զարգացման շարունակութիւնը: Ինչպէս լեզուի նոյնպէս եւ կրօնի համար կարելի է ըսել՝ թէ՛ ինչ որ նոր է՝ հին է, ինչ որ հին է՝ նոր է, ու աշխարհի սկիզբէն ի վեր եղած չէ բոլորովին նոր կրօն մը: Որչափ հեռուն թէ հնար ըլլայ վերանալ մարդկային ազգի պատմութեան մէջ, միշտ պիտի գտնենք կրօնի տարրեր եւ արմատներ, եւ կրօնի պատմութիւնը՝ ինչպէս լեզուինը՝ ամենուրեք ցոյց կուտայ միեւնոյն արմատական տարրերու նոր բաղկացութեանց յաջորդութիւն մը: Աստուծոյ դէմիանդիման գաղափարը, մարդու տկարութեան եւ կախում ունենալու զգացումը, այս տիեզերքին վրայ հսկող նախապետութեան մը հաւատալիքը, բարիին եւ չարին խտրը, լաւագոյն կեանքի մը յոյսը. ասոնք բոլոր կրօններու արմատական տարրերն են: Թէպէտ երբեմն թարգման ըլլալով մերթ եւրեւան կուգան, թէպէտ յաճախ այլակերպուած, բայց միշտ կ'ձգտին իրենց կատարեալ ձեւը վերստին ստանալու: Եթէ մարդկային հոգիի սկզբնական ժառանգութեան մաս չ'կազմէին անոնք, կրօնն ինքնին անկարելիութիւն մը:

պիտի մնար, եւ հրեշտակներուն լեզուն՝ մարդկային ականջներուն համար հնչող պղինձ մը կամ զօղանշող ծնծղայ մը միայն պիտի բլլար: Այս ճշմարտութիւնը միանգամ ընդ միշտ ըմբռնելէ յետոյ՝ մեզ համար աւելի յստակ եւ իմանալի կ'ըլլան Օգոստինոսի սա խօսքերը՝ որոնք կրցած են յուզել իր հիացողներէն շատերը. «Ինչ որ հիմա քրիստոնէական կրօն կ'կոչենք՝ կա՛ր հիներուն մէջ, ու երբեք չէ պակսած մարդկային ազգի ծնունդէն մինչեւ այն ժամանակն, յորում Քրիստոս մարմնացաւ, Թուական մը՝ ուստից սկսեալ՝ արդէն զայնքին ունեցող կրօնը կոչուեցաւ քրիստոնէական կրօն:»

ՄԱՌՍ ՄԻՒԼԼԱՐ

ՎՐԻՊԱԿ. — «Մասիս»ի 6րդ թուոյն մէջ «Աւետարանի Փոքրիկը» յօդուածին ստորագրութիւնն է ՄԱՇԹՈՅ Վ. եւ ոչ թէ ՄՈՒՇԵՂ Վ. ինչպէս գրուած էր սխալմամբ:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Խառն ժողովն անյեալ ուրբաթ օր ինիստ գումարեցաւ և զբաղեցաւ մասնաւորաբար Գարակէօզեան կտակի խնդրովը: Կարգացուեցաւ բարեյիշատակ Տիպրան Գարակէօզեանի կտակը, որով հանգուցեալն իր հարստութեան օրինաւորապէս թոյլադրեալ չափն՝ այն է մէկ երրորդը՝ կը թողու կրթական և բարեգործական զանազան հաստատութիւններու, գլխաւորաբար վաճառականական վարժարանի մը շինութեան և օժտման՝ պէտք եղածին չափ հաստութեան կալուածներու կառուցմամբ, որոց եւ կամուտէն քանի մը բաժիններ կը հանէ ուրիշ հաստատութիւններու ալ ինչպէս նաեւ Խառն ժողով Որբանոցին:

Հանգուցեալն իւր կտակաւ փափաք կը յայտնէ նաեւ որ իր ժառանգորդքը եւս Աստուծոյ պարգեւած բարիքներէն մէկ մէկ կտակ ընեն յօդուած ազգին և ի փառս Գարակէօզեան անուան:

Կտակին ընթերցումէն յետոյ ժողովոյ եկեղեցական անդամք «Հոգւոյ» մը կարգացին, յետ որոյ Ս. Պատ-

րիարք Հայրն խօսք աննելով վեր հանեց սոյն բարեգործութեան աւագ կարեւորութիւնն և յիշեցուց թէ հանդուցելոյն մահն որչափ դառն կսկիծ պատճառած էր ազգին:

Կտակը պիտի պահուի Ն. Ամենապատուութեան քով և մէկ մէկ վաւերական օրինակ ալ ժառանգորդաց քով:

Նախընթաց օր ռուսական Նիւ-Յիք շոգենաւով մայրաքաղաքս ժամանեց Տ. Գիւտ քահանայ Աղանեանց, որ Ամենայն Հայոց Հայրապետին կողմէ պաշտօն ոտադած է բերել Թուրքիոյ հայ եկեղեցեաց համար հարկ եղած Ս. Միւռնը:

Տ. Գիւտ քահանայ Պատրիարքարան երթալով ներկայացաւ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր:

Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր եղբայրն. Իզմիրեան Յակոբ աղա անցեալ օր մեռաւ և յուղարկաւորութեան հանգէսը կատարուեցաւ երեքշաբթի օրը Մայր եկեղեցւոյ մէջ: Հանգէսին նախադահեց Տ. Հմայակ եպիսկոպոս Դիմաքսեան՝ շրջապատեալ բաղմաթիւ եկեղեցականներէ:

Ներկայ էին Կրօնական ու Քաղաքական Ժողովոց անդամք խմբովին, Պատրիարքարանի պաշտօնէութիւնն և ժողովրդեան խումբն բաղմաթիւն մը:

Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօյրը սգակիր ներկայ գլուխուեցաւ:

Յուղարկաւորութեան հանգէսէն յետոյ Կրօնական ու Քաղաքական Ժողովոց անդամք, Տ. Վահրամ եպիսկոպոս Մանկունի և բաղմաթիւ եկեղեցականք ու աշխարհականք Ն. Ամենապատուութեան ներկայանալով ցաւակցութիւն յայտնեցին:

Տնտեսական Խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ նկատողութեան առաւ Մայր-եկեղեցւոյ թաղային անտուկին

անձուկ վիճակը՝ Մնտուկը երկու հազար ոսկի պարտք ունի և մեծապէս նուազած են հասոյթներն իր այն կալուածներուն , որք կը գտնուին Գումգաբուի և Մեծ Շուկային մէջ։ Խորհուրդը լսեց Թաղական (խորհրդոյ) ատենապետին բացատրութիւններն և որոշեց չորեքշաբթի օրը կրկին անգամ ի նիստ գումարիլ և այդ խնդրով զբաղիլ։

Կըսուի թէ ըլլալիք խնայողութեանց մէջ որոշուած է ի միջի այլոց միացնել Գումգաբուի, Գումգաբուի դուրսի , Կէտիկ Փաշաի և Նէնիդաբուի վարժարանաց մատակարարութիւնները և Մայր վարժարանը բարձրագոյն նախակրթարանի վերածել։

Նիկոմիդիոյ Առաջնորդ Տ. Ստեփան եպիսկոպոս մայրաքաղաքս եկաւ։

Պրուսիաի Առաջնորդական տեղապահ Տ. Յովհաննէս վարդապետ Արշարունի մայրաքաղաքս եկաւ՝ մէկ ամսոյ չափ մնալու համար։

Պանարմայէն կը գրեն թէ Առաջնորդական Տեղապահ Տ. Վահան Ծ. Վ. Յակօբեան ի Պալքէսի գործունէութեան գրեթէ երկամսեայ ժամանակամիջոց մը արդիւնաւոր կերպով անցունելէ վերջ վերադարձեր է հոն , թէ գիմաւորել գացեր են Թաղական Խորհրդոյ անդամները և տեղւոյն ազգայինները և թէ գաւառային ժողովները վերակազմուեր են։

Սանասարեան վարժարանի հայերէնի և գրագիտութեան ուսուցիչ Յ. Գուրգէն էֆէնտի մայրաքաղաքս եկաւ յիշեալ վարժարանի երկու ուսանողներու հետ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳԼԻԱ. — 105 մարտանաւ , 20,000 նաւագոյլ և նաւատիրոյլ , պիտի մասնակցին առաջիկայ նաւային փորձերուն : Ասոնք են՝ 15 զրահաւորք , 25 որլնթացք , 25 թնդանթակիրք , 15 թորթիլահալածք և 24 թորթիլանաւք :

— Լորտերու Ժողովոյն մէջ , Լ. Սալզպլըրի յայտարարեց թէ Վենեցիոյեայի կառավարութեան հետ բանակցութիւնը կը շարունակին , և տակաւին ելք մը չեն ունեցած : Անդլիա կը հաւանի իրաւարութեան , բայց պայմանաւ որ բուն իսկ վէճի տակ դաժնուող երկիրներու մասին ըլլայ իրաւարարութիւնը :

— Սիսիլ Բոտտի Ափրիկէ ֆէալը կը խնդրեն Հարաւ Ափրիկեան Անգլիացիք : Կ'ուզեն որ անգլ. ինքնավար Բնկերութեան տնօրէնի պաշտօնէն չհանուի : Իսկ Պօէլը , ի զլուխ ուրոյ պատուարժան նախագահն Քրիւկըր , այս մարդը կը նկատեն ամեն չարեաց պատճառը : Ճէյմսընի արշաւանքին թելագորչ ոգին , և անոր հեռացումը պայման կը նկատեն Հարաւային Ափրիկէի խաղաղացման : Թէեւ Բնկերութիւնն ընդունած է Սիսիլ Բոտտի հրաժարականը , բայց Քրիւկըն կ'ըլլան ի Բաքիյայ և այլուր՝ այս որոշումն ետ առնել տալու համար :

ՌՈՒՍԻԱ. — Ռուսական փոխախուծիւնը վերջնապէս որոշուեցաւ , 400 միլիոն ֆր. է : Տոկոս 3 % , Հանման գին 92.35 ֆր. 100 ֆր. նոյ թուղթը Պիտի հանուի 28 յուլիսին : Կ'ըսուի թէ արգէն 1. ֆր. 30 աւելի կ'ընէ :

— Թէեւ ռուս մամուլը լռութիւն պահեց Մոսքուայի

աղէտին վրայ , զոր հազիւ երկտողիւ մը ամենաթեթեւ կերպիւ ծանոյց , բայց տեղւոյն վրայ դառնուող եւրոպացի թղթակիցներուն արժանահաւատ ալքիւրներէ քաղելով տուած վերջին տեղեկութեանց նայելով , մեռածներուն թիւն արդէն հասած է 4,500 ի , իսկ մէկմէկ տեղերնին կոտորած խեղճանդամ մնացածներուն կամ հիւանդանոցներու մէջ տակաւին դարմանողներուն թիւն է է 5,500 , որով զոհերուն թիւը կը հասնի 10,000 ի . Հապա այս ամեն մարդոց ընտանիքները . Քիչ քիչ երեւան կ'ենէ թէ աղէտն ի սկզբան ծանուցուածէն շատ աւելի ծանր էր . Նոյն իսկ այն աղետալի արշալոյսին նախընթաց իրիկունը շատ մը տղաք կոխկռտուելով մեռեր են , և դարձեալ ոստիկանութիւնը չէ սթափել՝ վերահաս աղէտին առաջին առնելու համար . Հիմա կ'ըսուի թէ Մոսքուայի ոստիկանութեան վերատեսուչը , ժողովրդային հանդէսին կազմակերպիչ մասնախմբին նախագահն և այլ մի քանի պաշտօնական անձինք Երակոյտին առջեւ պիտի դատուին :

— Օտեսայէ կը հեռագրուի եւրոպեան լրագրաց թէ յիշեալ 10,000 զոհերուն ընտանեաց ու պարագայից կայսերական գանձէն տրուելիք դրամական նպաստին քանակութիւնն երեք ու կէս միլիոն ռուբլէն աւելի է , (մօտ կէս միլիոն օսմ . ոսկի) :

ԱՆՍՏՐԻՈՅ արտաքին գործոց պաշտօնարանը պաշտօնական լուր առաւ թէ Չարն և Չարուհին վիեննա պիտի գան յայցելութիւն կայսեր և կայսրուհւոյն օգոստոս 15 թ 27 ին . Մեծամեծ պատրաստութիւնք կը կատարուին թէ՛ ի վիեննա և թէ Շէօնպրունի և Լաքսենպուրկի դղեակներուն մէջ :

ՖՐԱՆՍԱ. ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ. — Հանրապետութեան նախագահ Ֆէլիքս Ֆօռ հեռագիր մը զրկեց Վիլհէլմ կայ-

սեր , շնորհակալութիւն յայտնելով Զբաղման Շնորհ Փրանսական թղթատար շոգենաւուն ընձեռուած օգնութեան համար : Յայտնի է թէ կայսրն իւր ՀԷՆՐԻԿԸ արքայանաւուն մէջ լուր տուած ըլլալով թէ Փրանսական շոգենաւը խրած է , կէֆէն գերման մարտանաւուն հրամայեց օգնութեան փութալ , որոյ շնորհիւ Փրանսական շոգենաւն ազատեցաւ :

ՆԻԻ ԵՈՐԲ. — Յետ երկար բանակցութեանց , Անգլիա և Միացեալ Նահանգները խմբագրեցին գաշնադիր մը որով միջազգային իրաւարարութեան ատենն մը պիտի հաստատուի՝ երկուց երկրաց միջեւ ամեն դժուարին խնդրոց կարգադրման համար :

ՄԱՏԱԿԱՄԲԱՐԻ մէջ գործոց վիճակէն այնքան դժգոհ է Փրանսական կառավարութիւնն որ պաշտօնանկ ըրաւ զԼաուզ , Փրանսական լիազօր գործակալն այն կողմէ մէջ :

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ միջեւ կտակային խնդրոց պատճառաւ 1892 էն ի վեր ընդհատեալ դիւանական յարաբերութիւնք վերահաստատեցան : Կարող թագաւոր նոր դեսպան մը կարգեց Աթէնքի :

ԻՏԱԼԻՈՅ երմտական պաշտօնատան կողմէ գանձարանի վերատեսուչ Սգրինկէր Փարիզ պիտի ղրկուի եղեր՝ Փրանսայի և Իտալիոյ միջեւ առեւտրական գաշնադրի մը նախնական բանակցութիւնները կատարելու :

ՏՐՆՏԻԷ հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Քրիֆո շոգենաւը մէջի մարդերով հանդերձ ամբողջովին ընկղմեցաւ Կարմիր ծովու մէջ :

Թարգմանութիւնք Կ. Ս. Իւթիւնեանի

ԶԵՂԶԵԱԼ ԳԻՆԵՐ

	Հասնր	Ղրուց
Թափառական Հրեայ (Էօժէն Սիւ)	4	50
Ընտանեգորակ (Էքթօր Մալոյ)	2	12
Կարմիր Մարդոց Երդումը (Բօնսօն տիւ Թէրայլ)	2	10
Կրանթ Նաւապետին որդիքը (ժիւլ Վէրն)	3	15
Հինգ շաքամօ օդապարիկով »	2	12
Ամուսնութիւնք Փարիզի (Էտմոն Սպու)	1	5
Զիկազակ (Ֆօրմիւնէ տը Պուակօպէ)	1	5
Տիկիին Վիլֆրէրոն որդի (Լէոն տը Թէնսոյ)	1	5
Սկզբունք քաղաքական տնտեսութեան (ժօ- զէֆ Կառնիէ)	1	3
Պատժ. Օրինագիրք Օսմ. Պետութեան	1	2
Սրկածք Միլնիսիաւզէն Պարոնի	1	2

Կեդրոնատեղին է **ՊԱՂՏԱՏՆԵԱՆ ԳՐԱԶՈՒՆ** Կոլ-
Թան Համամ Թիւ 14:

ՏՈՔԹ. ՇԻՐԻՆԵԱՆ

ԲԺԻՇԿ, ՎԻՐԱԲՈՅԺ ԵՒ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁ

Վկայեալ Ֆիլատէլֆիոյ եւ Նիւ Եորքի համալսարաննե-
րէն, երեք տարի հիւանդանոցաց մէջ ծառայած, յետ տասն
եւ հինգ ամեայ փորձառութեան, իւր քնակութիւնը հաս-
տատած է Բերա, Սագըզ Ադան փողոց Թիւ 47 տունը, ուր
կ'ընդունի հիւանդ ամէն օր ժամը 7-11. Երեքշաբթի եւ
ուրբաթ օրերը ձրի կը դարմանէ իրեն դիմողները, իսկ շա-
բաթ օրերը ժամը 7 էն մինչեւ 9ը կը գտնուի Պօլիս Բիւ-
չիւքեան Եղբարց դեղարանը, կը դարմանէ ամեն հիւանդու-
թիւնք, մասնաւորապէս սրտի եւ կուրծքի եւ կը կատարէ
ոմեն կարգի վիրահատական գործողութիւնք:

ԱՂՕԹԱԳԻՐՔ

Ա. Ա. Ա.

ԺԱՄԱԳԻՐՔ

ՀԱՅ. Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ԴԱՍԱԽՈՐԵԱԼ ԵՒ ԲԱՅԱՏՐԵԱԼ ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՌՈՎ

Պ. Յ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՍԻՍԿ. ԲԱՀԱՆԱՅԻ ՄԻՐԵԱՆ

Գ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ 1895

Որոյ մէջ այս անգամ կը տեսնուի Հոգեւոյ Տ. Ներսէս Պատրիարքի թղթոյն հետ՝ արդի Ամեն. Տ. Մատթէոս Ս. Պատրիարքի մի յորդորական թուղթն՝ ուղղեալ առ ժողովուրդն:

Սոյն հոգեշահ Աղօթագիրք-ժամագիրքն արդէն երկու անգամու տը-պագրուեալմբ հաւատացելոց զնահատման արժանացած, այս երրորդ անգամ ի լոյս կ'ընծայուի յոյժ գեղեցիկ տպագրուեալմբ Պաղտատլենն տպարանին, ընտիր թղթի վրայ, նորագոյն զարդարուն շքանակներով, եւ նրբաբանդակ չքնաղ պատկերներով, եւ 860 երեսներով, եւ Յ. Մատթէոսեան գործատան սիրուն եւ հաստատուն կազմերով:

Գին լաճակազմ 15 Դր2.

Ոսկեզօծ 22 ,

Փառակազմ կաշի 30 »

Կը գտնուի ամեն հայ գրավաճառաց քով, բայց կեդրոնատեղին է ի Կ. Պոլիս, Պ. Պալենց գրատունն ի Զարմազձըլար թիւ 20, եւ ի Բերա Ա. երրորդութիւն Եկեղեցւոյ բանկալը:

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՏՈՒԹ. Յ. ԱՐԱՊԵԱՆ

Պատիւ ունի ծանուցանել թէ հինգշաբթի օրերն կա-տարած՝ ձրի խորհրդակցութիւնները, յետայսորիկ, տեղի պիտի ունենան ժամը 5 էն մինչեւ 11 ըստ Թրքաց:

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ

Կ. Ս. ԻԻԹԻԻԶԵԱՆ